

# ***Plaskoziemiec* w języku polskim na tle angielskiego i serbskiego. Analiza modyfikacji semantycznych leksemu w wybranych odmianach języka**

**Hanna Kocur**

Uniwersytet Wrocławski we Wrocławiu  
hanna.kocur@uwr.edu.pl

## Streszczenie

*Celem niniejszego artykułu jest analiza leksemu plaskoziemiec w języku polskim pod kątem jego znaczenia słownikowego i użycie korpusowych oraz ich wzajemnych relacji. Autor na wstępie przedstawia różnice formalne w budowie wyrazu w języku polskim, angielskim i serbskim, aby na tej podstawie przejść do różnic semantycznych zachodzących w obrębie zarysowanego obszaru badawczego. Następnie zaś praca stara się odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób użytkownicy analizowanych języków konceptualizują badany wyraz oraz na ile jest to determinowane przez styl wypowiedzi i jej charakterystykę gatunkową. W tym celu zebrany materiał poddano analizie profilowej według modelu zaproponowanego przez Annę Wierzbicką i Jerzego Bartmińskiego. W badaniu wzięto pod uwagę zmienne wartości konotacyjne leksemu i sposoby jego wartościowania w konkretnych użyciach kontekstowych. Praca zwraca uwagę na to, w jakim stopniu kwestie zewnątrzjęzykowe, takie jak polityka, społeczeństwo i kultura wpływają na modyfikację znaczeniową leksemu w różnych kręgach językowych.*

*Słowa kluczowe: plaskoziemiec, flat-earther, ravnozemljaš, znaczenie, profilowanie*

## Abstract

**Flat-earther in Polish, English and Serbian Languages. The Analysis of the Semantic Modification of Meaning Determined by Linguistic Variations**

*The aim of this article is to analyze the meaning of the lexeme flat-earther in the Polish language. In order to achieve this objective, this study investigates differences in the way this word is conceptualized by native speakers in Polish, English and Serbian languages. The analysis was performed in accordance with the method of profiling introduced by Anna Wierzbicka and Jerzy Bartmiński. Based on that, author concluded that the linguistic picture of this lexeme, its emotional values and possible connotation are determined by social, political and cultural circumstances.*

*Key words: plaskoziemiec, flat-earther, ravnozemljaš, meaning, profiling*

## 1. Wstęp

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie formalnych, semantycznych i pragmatycznych aspektów leksemu *plaskoziemiec* w języku polskim na tle analogicznych zjawisk w języku angielskim i serbskim. Analizie poddane zostaną również związki, jakie zachodzą pomiędzy wyżej wymienionymi kręgami językowo-kulturowymi na poziomie znaczeń tradycyjnie przypisywanych pojęciu i sensów potencjalnie przez niego konotowanych. Wybrany zestaw języków motywowany jest przede wszystkim historią samego leksemu, który jako pierwszy został użyty na obszarze anglojęzycznego kręgu kulturowego. Jego rozwój zaś, a następnie translacja na inne języki odbywała się w dużej mierze na skutek czynników zewnętrznych i to właśnie one determinowały kolejne warianty znaczeniowe. Dlatego też w pracy wzięto pod uwagę – obok języka angielskiego i polskiego – także kontekst serbski, stanowiący dopełnienie analizy zarówno pod kątem formalnym jak i kulturowym. Z lingwistycznego punktu widzenia bowiem Serbia należy do słowiańskiej rodziny językowej, jednakże polityczne, religijne i historyczne uwarunkowania sytuują ją w obrębie kręgu kulturowego zasadniczo różnego od polskiego. To zaś pozwala ustalić, na ile kwestie pozajęzykowe wpływają na budowę leksemu, model jego konceptualizacji wśród użytkowników języka i przypisywane mu zabarwienie emocjonalne.

Na wstępie warto jednak scharakteryzować samą genezę zjawiska, które dało początek pojawieniu się tzw. *plaskoziemców*. Co prawda wiara w to, że Ziemia jest płaskim dyskiem, nie jest niczym nowym ani charakterystycznym dla nowoczesności, niemniej jednak fakt, iż na początku XXI wieku zyskuje na popularności teoria podważona i zdyskredytowana kilkadziesiąt lat temu, musi budzić pytania o genezę takiego stanu rzeczy. Łukasz Łamża, starając się rozstrzygnąć tę kwestię w swojej książce *Światy równoległe. Czego uczą nas plaskoziemcy, homeopaci i różdżkarze*, przywołuje poglądy angielskiego pisarza Samuela Rowbothama. Ten dziewiętnastowieczny zwolennik teorii płaskiej Ziemi jest autorem pamfletu, który następnie w formie mocno rozbudowanej został wydany w 1865 roku pod tytułem *Zetetic Astronomy: Earth Not a Globe*. W dziele tym autor promował opracowaną przez siebie ‘astronomię zetetyczną’. Swoją koncepcję starał się również udowodnić, przeprowadzając szereg eksperymentów, które jednak poddane weryfikacji przez ekspertów i naukowców nie obroniły zakładanej tezy. Nie zraziło to jednak samego Rowbothama do dalszego głoszenia swoich poglądów i założenia Towarzystwa Zetetycznego. Do pomysłu tego niemalże sto lat później nawiązał Samuel Shenton, który w 1956 powołał *International Flat Earth Research Society*

(Międzynarodowe Towarzystwo Badań nad Płaską Ziemią) z siedzibą w Denver (Łamża 2020: 122–124).

## 2. Rozwój leksemu *plaskoziemiec* na gruncie polskim, angielskim i serbskim

W związku z powyższym nie dziwi zatem fakt, że wśród omawianych języków to właśnie na gruncie angloamerykańskiego kręgu kulturowego podjęto pierwszą próbę stworzenia pojęcia określającego osobę wierzącą w teorię płaskiej Ziemi. Desygnat wymagał bowiem swojego terminu i na gruncie języka angielskiego uzyskał go przez proste złożenie słów: *flat + earth* i dodanie końcówki *-er*. W analizowanym przypadku znaczenie zakodowane jest w samej strukturze terminu, sufiks słowotwórczy staje się zaś wyrazicielem standardowych, aksjologicznie neutralnych treści, wskazujących na wykonawcę czynności. Zgodnie z internetowymi stronami, takimi jak: *Collins English Dictionary, Dictionary Unabridged* oraz *Merriam-Webster Dictionary* pierwsze użycia leksemu *flat-earther* przypadają na okres dwudziestolecia międzywojennego. Słowniki te różnią się co prawda przy podawaniu bardziej dokładnych dat, te pierwsze podają bowiem okres 1930–35, *Merriam-Webster* zaś rok 1926, niemniej jednak można założyć, że pojęcie weszło do użycia w pierwszej połowie dwudziestego wieku. Nie zachowały się jednak ani przykłady użycia, ani warianty ówczesnej pisowni tego słowa. We współczesnym uzusie języka angielskiego – i to zarówno w jego odmianie brytyjskiej jak i amerykańskiej – występuje kilka możliwych zapisów analizowanego leksemu: *flat earther, flat Earther, flat-earther; flat-Earther*. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi przez Google Trends pierwszy wariant ma największą częstość użycia wśród użytkowników języka. Co warte odnotowania, według tej samej strony zainteresowanie badaną leksyką znacznie się zwiększyło w przeciągu ostatnich 4–5 lat, a jako umowną datę graniczną można przyjąć przełom 2016 i 2017 roku. Zjawisko to jeszcze wyraźniej odznacza się na gruncie wyszukiwarek wiadomości i w serwisach takich jak YouTube.

W analogiczne ramy czasowe można ująć również zainteresowanie badanym leksemem na gruncie języka polskiego. Co prawda Narodowy Korpus Języka Polskiego zarejestrował użycie wyrazu *plaskoziemiec* na łamach Trybuny Śląskiej 31.07.2001 w artykule poświęconym bohaterom *Świata Dysku* Terry’ego Pratchetta. Niemniej jednak, zgodnie z danymi przedstawionymi przez Google Trends wejście tego terminu do powszechnego użycia

datuje się na początek 2017 roku. Wzrost popularności przypada jednak dopiero na koniec tego roku i lata następne. Wtedy też *plaskoziemiec* zaczął się częściej pojawiać w wiadomościach oraz w materiałach publikowanych w serwisie YouTube. Efektem tego wzmożonego zainteresowania była rejestracja hasła *plaskoziemiec* na stronie Nowych wyrazów pod datą 05.11.2017 roku. W artykule tym wskazano również drugi możliwy wariant tego słowa, formę *plaskoziemca*. Także w innych internetowych słownikach takich jak *SłowoSiec* i *Dobry słownik* podaje się obie te formy, traktując je bądź jako synonimy, bądź warianty tego samego leksemu. Przy czym wyłącznie *Dobry słownik* pokusił się o analizę uznającą formę *plaskoziemiec* za bardziej poprawną z jednoczesną adnotacją, że to *plaskoziemca* jest wyrazem dominującym w uzusie. Informacja ta jest zgodna z danymi zebranymi przez Google Trends oraz wyszukiwarkę korpusową MONCO. Żaden z artykułów nie dookreśla jednak na czym polegać miałyby większa poprawność jednej z tych form, obie bowiem zbudowane są na analogicznych zasadach. Są to złożenia słów *plaski* + *ziemia* połączonych interfiksem *-o-* i wzbogaconych o cząstkę słowotwórczą wyrażającą wykonawcę czynności. Tym samym jest to przekład terminu angielskiego o strukturze niemalże tożsamej z oryginałem.

Mniej ustabilizowaną formę słowo to uzyskało na gruncie serbskiego uzusu. W obiegu występują bowiem trzy możliwe warianty: *ravnozamac*, *ravnozempljaš*, *ravnozemaljac*, wśród których ten pierwszy wykorzystany został już w 2003 roku, w serbskim przekładzie publikacji *Kratka istorija bezmalo svačega (Krótka historia prawie wszystkiego)* Billa Brysona. Ponownie tę formę zastosowano także w tłumaczeniu książki *Prstenasti Svet (Pierścień)* Larry'ego Nivena z 2019 roku. Pomimo jednak swoistego uznania i ustandaryzowania tego wariantu w literaturze, *ravnozamac* występuje raczej w obiegu nieoficjalnym, na forach internetowych i w sekcji komentarzy. Wyszukiwarka Google odnotowała tylko 96 wyszukiwań tego wyrazu. Jeszcze mniej użyć odnotowano dla formy *ravnozemaljac* (54), co ciekawe jednak to ten wariant doczekał się w 2020 roku hasła słownikowego w publikacji *Novorečje* – czasopiśmie popularno-naukowym poświęconym tematyce neologizmów w języku serbskim. W tym samym numerze ukazała się również definicja trzeciego z wyżej wymienionych leksemów – pojęcia *ravnozempljaš* – uznanego przez autorów hasła za poprawny i zalecany wariant. Intuicja badacza pokrywa się w tym miejscu również z wyborem użytkowników języka, to właśnie *ravnozempljaš* jest bowiem najczęściej wyszukiwanym ze wszystkich analizowanych słów (9570). Pojawia się on także w oficjalnych wiadomościach, artykułach i publikacjach internetowych. Niemniej jednak forma ta nie jest tak okrzepla i ustabilizowana jak w języku angielskim, na co niewątpliwie wpływ ma także znacznie krótsza historia

samego leksemu w języku serbskim. Wzrost zainteresowania pojęciem datuje się bowiem na rok 2018, kiedy to na większą skalę zaczęły się pojawiać materiały poświęcone *plaskoziemcom*.

W tym miejscu warto również zwrócić uwagę na budowę wyżej wymienionych wyrazów. O ile bowiem podobnie jak w języku angielskim oba zastosowane sufiksy: *-(a)š* i *-ac* stanowią standardowe części wyrażające wykonawcę czynności, o tyle pewne różnice pojawiają się na poziomie konotacji, nacechowania i wartościowania. Stjepan Babić, analizując zasady chorwackiego słowotwórstwa, zwraca uwagę, że sufiks *-(a)š* jeśli nie przynależy do obiektów i osób związanych ze sportem, z reguły konotuje zjawiska raczej negatywne, o mniejszej wartości albo charakterystyczne dla potocznej, nieformalnej komunikacji. Z kolei częśćka *-ac* zwyczajowo oznacza członka organizacji, kierunku lub nurtu (Babić 2002: 141–142). Tym samym nie mamy tutaj do czynienia wyłącznie z translacją wyrazu angielskiego. Na gruncie języka serbskiego dochodzi bowiem do wzbogacenia znaczenia o informację dotyczącą wartościowania i funkcji jaką dana osoba pełni w społeczeństwie. W analizowanym wypadku jest to rola przedstawiciela lub wyznawcy pewnej koncepcji. Jeszcze inny przypadek reprezentuje leksem *ravnozemaaljac*, który jest zbudowany w sposób analogiczny do słowa *vanzemaaljac = kosmita*, co również może stanowić swoisty komentarz do znaczenia.

### 3. Znaczenie leksemu

W każdym z analizowanych języków pojawienie się badanego leksemu i jego wejście do uzusu zostało odnotowane i poddane mniej lub bardziej specjalistycznej refleksji leksykograficznej i semantycznej. Ślady tej recepcji widoczne są przede wszystkim w słownikach internetowych i korpusach. Niemniej jednak fakt, iż samo słowo doczekało się szeregu eksplikacji i definicji, świadczy zarówno o jego popularności wśród użytkowników języka jak i o potrzebie określenia i unormowania jego struktury znaczeniowej. Najbogatszej literatury przedmiotowej dostarczają naturalnie opracowania w języku angielskim, co nie dziwi, jeśli weźmiemy pod uwagę zasięg tego języka, a co za tym idzie również pojęć w nim obecnych, jak również chronologię pojawienia się wyrazu we wszystkich omawianych kręgach kulturowo-językowych. Dlatego też na wstępie warto przeanalizować znaczenia proponowane przez angielskie i amerykańskie słowniki internetowe jak również budowę i strukturę samych definicji w nich zawartych, wskazują one bowiem na różne interpretacje semantyczne omawianego leksemu. Zebrany materiał opiera się na hasłach

słownikowych zamieszczonych na stronach internetowych: *Collins Dictionary*, *Your Dictionary*, *The Free Dictionary*, *Macmillan Dictionary*, *Merriam-Webster Dictionary* oraz *Dictionary*.

Z zebranych definicji wynika, że *flat-earther* posiada dość spójne i mocno ugruntowane w świadomości użytkowników języka znaczenie podstawowe, które można by zawrzeć w zdaniu:

1. Osoba, która wierzy, że Ziemia jest płaska.

Definicja ta, wynikająca niejako ze struktury samego wyrazu, powtarza się bowiem w każdym z wyżej wymienionych słowników. Stosując zaś terminologię zaproponowaną przez Nawoję Mikołajczyk-Matyję, można określić ją jako sprawozdawczą a zatem przedstawiającą znaczenie wyrażenia w danym języku (Żmigrodzki 2009: 82). Różnice w ujęciu badanego leksemu pojawiają się jednak na poziomie możliwej polisemii omawianego słowa. O ile bowiem **część** słowników poprzestaje na podaniu wyłącznie jednego definiensa (do tej grupy zalicza się *Macmillan Dictionary* i *Merriam-Webster Dictionary*), o tyle w pozostałej, liczniejszej grupie wydzielone zostają dodatkowe znaczenia opisywanej jednostki leksykalnej, takie jak:

2. Osoba, która uparcie wierzy w teorie, koncepcje i idee, które zostały obalone lub przeciwko którym istnieje wiele potwierdzonych faktów i dowodów (*Dictionary*, *Your Dictionary*, *The Free Dictionary*).
3. Osoba, której poglądy uważa się za staroświeckie, nieracjonalne i zacofane (*Collins Dictionary*, *Your Dictionary*, *The Free Dictionary*).
4. Osoba, która nie akceptuje warunków współczesnego życia lub jest od nich oderwana (*Collins Dictionary*, *Dictionary*).

Ich ustrukturyzowanie w obrębie hasła bywa różne. Co jednak godne odnotowania, zarysowany na wstępie sens podstawowy nierzadko podawany jest jako dalsze w kolejności znaczenie. Jest to o tyle ciekawe, że kolejne znaczenia ukonstytuowane w świadomości odbiorców są determinowane przez znaczenie podstawowe, na którym nadbudowany został naddatek treści i ocen wartościujących. Mamy zatem do czynienia z tym, co Piotr Żmigrodzki określa jako polisemię łańcuchową, w której to „każde nowe znaczenie jest motywowane przez inne, najbliższe mu” (Żmigrodzki 2009: 73). Owa modyfikacja denotacji odbywa się natomiast przede wszystkim w obszarze oceny i wartościowania. Postać *plaskoziemcy*, który nie wierzy w naukowe odkrycia dotyczące kulistości Ziemi, zostaje zdeprecjonowana i

zgeneralizowana, urastając do archetypu osoby o poglądach staroświeckich, odstających od współczesnego życia i współczesnej nauki. Obszarem modyfikacji staje się zaś odmienny kontekst występowania badanego wyrazu. Korpus jego użycia rozszerza się tematycznie i gatunkowo o teksty, które nie dotyczą kwestii kulistości Ziemi i jej naukowych argumentacji, ale odnoszą się do wielu, różnych aspektów życia społeczno-politycznego. Tym samym na wymiar formalny leksemu i jego podstawę semantyczną nakłada się znaczenie kulturowe, które Zbysław Muszyński określa jako „społecznie spetryfikowany, kulturowo motywowany obraz świata, ujęty w system konceptualny podzielany przez daną społeczność, który tylko w pewnym stopniu może być tożsamy z jednostkowym obrazem świata, wynikającym z przekonań żywionych przez dany podmiot” (Muszyński 1993: 84). Tak rozumiane znaczenia konstytuują się na zasadzie dialogu, konstruując i renegocjując swoje odniesienia do rzeczywistości w oparciu o jednostkowe i społeczne doświadczenia. Efektem tego zaś są definicje, które Krzysztof Korzyk określa jako ‘znaczenie zinterpretowane’, czyli innymi słowy znaczenie zrekonstruowane i wyabstrahowane z dyskursu i kontekstów użycia (Korzyk 1993: 113–114).

Warto w tym miejscu również odnotować, że dwie ostatnie z przytoczonych wyżej definicji bywają również kategoryzowane jako wyrażenia idiomatyczne lub potoczne. Definicje bazują zatem w dużej mierze na materiale nieformalnym o niskim poziomie standaryzacji, którego wartość semantyczna opiera się na analizie kontekstu oraz próbie odtworzenia intencji nadawcy i jego oceny wartościującej. Zgodnie zaś z przywołaną wcześniej klasyfikacją Mikołajczyk-Matyki takie definicje (2–4) mają charakter regulujący (arbitralny) i jako takie „nadają nowe znaczenie nieostremu terminowi” (Żmigrodzki 2009: 82).

Znacznie mniej ustabilizowane znaczenie posiada słowo *plaskoziemiec/ plaskoziemca* w języku polskim, a przynajmniej na to zdaje się wskazywać zebrany materiał badawczy. Analizowane definicje opublikowane na internetowych stronach *Dobrego słownika*, *Słowosieci* i *Nowych wyrazów* prezentują bowiem odmiennie podejścia badawcze do omawianego zagadnienia, co ma swój wyraz zarówno w eksplikacji znaczenia i zakresie denotatów mu przypisanych jak również w budowie hasła słownikowego. I tak oto *Słowosiec* koncentruje się na podstawowym, strukturalnym znaczeniu badanego leksemu definiując *plaskozziemcę* jako człowieka, który poddaje w wątpliwość ustalenia naukowców dotyczące kulistego kształtu Ziemi, ktoś kto wierzy, że Ziemia jest płaska.

Zasięg występowania tego wyrazu zostaje zatem ograniczony do tematyki naukowej i astronomicznej, z jednoczesnym zasygnalizowaniem możliwej polisemii różnicującej osobę

wierzącą w to, że Ziemia jest płaska od osoby, która podważa wszelkie naukowe teorie związane z kształtem globu. Hasło nie rozdziela jednak tych znaczeń formalnie, ograniczając się wyłącznie do wskazania pewnej odrębności desygnatów ujętych w ramy jednej definicji.

Znaczenie to ulega rozszerzeniu w definicji zaproponowanej przez *Dobry słownik*, w której do głosu dochodzą również warunki zewnętrznojęzykowe i kwalifikatory wartościujące. Według tej interpretacji *płaskoziemiec* nie tylko jest osobą podważającą teorię o kulistości Ziemi, ale również chętnie dyskutującą na ten temat – z reguły – na portalach społecznościowych, co pośrednio wskazuje na związki samego zjawiska i jego popularności z rozwojem internetu. W definicji pojawia się również informacja o raczej pejoratywnym nacechowaniu tego słowa. Z drugiej strony w haśle zostają podane wyrazy bliskoznaczne, takie, jak: *dyskutant*, *obsesjonat*, *fantasta*, *odkrywca*, które niekoniecznie konotują negatywne wartości. Wszystko to zaś, odwołując się w równej mierze do pozajęzykowych warunków funkcjonowania desygnatu jak i jego społecznej percepcji, rozszerza definicję o aspekt pragmatyczny i komunikacyjny, odchodząc jednocześnie od klasycznych wymogów opisanego „warunków dostatecznych i wystarczających” analizowanego denotatu (Termińska 1993: 122). Z wymogiem tym natomiast całkowicie zrywa definicja zaproponowana na stronie internetowej *Nowych wyrazów*, w której zebrano i przedstawiono całą wiedzę o badanym leksemie nie poddaną jednakże semantycznemu uporządkowaniu ani leksykalnej kategoryzacji. Dowiadujemy się z niej, że:

1. Mianem **płaskoziemca** określa się zwolennika tzw. teorii Płaskiej Ziemi, osobę zaprzeczającą temu, że Ziemia jest okrągła, wierzącą, że informacje o jej kulistości stanowią wynik spisku, który ma utrzymać w nieświadomości większość ludzi. Niekiedy **płaskoziemcem** nazywa się osobę o niedorzecznych poglądach (także innego rodzaju), sprzecznych ze zdrowym rozsądkiem – zwolennika teorii spiskowych.

Na podstawowe znaczenie nakładają się tutaj dodatkowe informacje i odniesienia, takie jak teorie spiskowe i niedorzeczne poglądy obecne również w angielskim terminie *flat-earther*. Hasło nie wydziela ich jednak jako odrębnych desygnatów, nie traktując tym samym samego wyrazu jako terminu wieloznacznego. Zamiast tego przedstawia się niejako przegląd ustabilizowanych znaczeń i potencjalnych konotacji aktualizowanych w procesie komunikacji, które w większym stopniu wynikają z obrazu świata zakodowanego w języku aniżeli z cech przypisanych samemu obiektowi. W tym miejscu zatem przytoczona definicja w swych założeniach jest bliska temu, co Jerzy Bartmiński określa jako profilowanie. W swoim artykule *O profilowaniu i profilach* raz jeszcze pisał on bowiem tak:



Z bogactwa cech bazowych, tj. ogółu cech utrwalonych, użytkownik dokonuje wyboru i tworzy konfiguracje, które są w dużym stopniu konwencjonalne. Ta operacja jest sterowana przez czynniki podmiotowe, w pewnym sensie ‘metajęzykowe’, działające na poziomie tekstu, gatunku i stylu, jak intencje, punkt widzenia i perspektywa, postawa, zespół wartości. Konfiguracje te są wariantami wyobrażenia przedmiotu derywowanymi z bazy semantycznej, nie zaś osobnymi wyobrażeniami, osobnymi jednostkami, które by się kwalifikowały do osobnego opracowania leksykograficznego

(Bartmiński 1993: 269–270)

Na tym tle dość skromnie przedstawia się materiał zebrany na gruncie serbskich badań leksykograficznych. Przyczyn takiego stanu rzeczy można doszukiwać się zarówno w chronologii, analizowany leksem bowiem najpóźniej rozpowszechnił się w tym kręgu językowym, jak również w braku jednej, ustabilizowanej i usankcjonowanej formy normatywnej. Jak to już zostało wcześniej odnotowane w obiegu występują trzy warianty, z których każdy spełnia warunek poprawności słowotwórczej, jednak żaden nie zdominował dyskursu na tyle, aby uzyskać status formy obowiązującej. Próbę rozwiązania tego problemu podjęło czasopismo *Novorečje* w numerze z 2020 roku, w którym zaproponowano analizę leksemów *ravnozemljaš* i *ravnozemaljac* oraz ich derywacji słowotwórczych. W publikacji daje się pierwszeństwo temu pierwszemu z adnotacją, że drugi z nich bywa niejasny dla użytkowników języka, o czym miałyby świadczyć konieczność użycia wyrazu w towarzystwie opisu wyjaśniającego jego znaczenie (Novorečje 2020). Różnice ograniczają się zatem wyłącznie do kwestii funkcjonalnych, obu wariantom przypisuje się bowiem tożsame znaczenie zawierające się w zdaniu:

1. Zwolennik średniowiecznego poglądu, że Ziemia nie jest kulą ale płaskim dyskiem. Pogląd ten w XXI wieku zyskał na popularności dzięki portalom społecznościowym.

Warto w tym miejscu zauważyć, że pomimo wielu cech wspólnych z wcześniej analizowanymi definicjami polskimi i angielskimi tylko tutaj znaczenie zostaje rozszerzone o rys historyczny, w którym badanemu zjawisku przypisuje się charakter spuścizny po czasach średniowiecza. Zaproponowana definicja ma zatem charakter realioznawczy czy wręcz encyklopedyczny, wyjaśniający genezę i chronologię pewnych faktów pozajęzykowych. Skupia się ona zatem na samym desygnacie a nie na jego relacji z pojęciem i formie w jakiej konceptualizują go użytkownicy języka. Co ciekawe jednak przytoczone cytaty i przykłady użycia znacznie rozszerzają znaczenie o sensory i konotacje, takie jak: wiara w teoria spiskowe i

odrzućcie naukowych argumentacji. Wydaje się zatem, że przedstawiona definicja ma charakter aprioryczny, a ukonstytuowane znaczenie zostało nadane mu z zewnątrz, z pozycji wiedzy pozajęzykowej i bez związku z użyciem kontekstowym i korpusowym samego leksemu.

#### 4. Znaczenie użyc korpusowych

Jak to już zostało wcześniej zasygnalizowane definicje pełnią z reguły funkcję normatywną, stanowiąc w większym stopniu wyraz interpretacji pojęcia przez autora hasła słownikowego aniżeli obraz faktycznego stanu języka. Dlatego też w badaniu jednostki leksykalnej nie mniej istotna jest analiza korpusowych użyc badanego słowa, która wzbogaca jego sens o możliwe modyfikacje i transformacje zachodzące w uzusie. Badania takie ukazują sposób funkcjonowania danego wyrażenia w różnych grupach społecznych, pozwalając w ten sposób prześledzić metody konceptualizowania zjawiska przez użytkowników języka. Dlatego też w niniejszej pracy poddano analizie materiał składający się z tekstów pisanych i zamieszczanych w internecie na stronach polskich, serbskich i angielskojęzycznych jak również publikacji zebranych przez *Narodowy Korpus Języka Polskiego* oraz *British National Corpus*. W skład badanego korpusu wchodzi w głównej mierze artykuły prasowe i teksty o charakterze publicystycznym, ale również publikacje popularnonaukowe oraz komentarze zamieszczone na stronach internetowych. Wszystko to sprawia, że zebrane wypowiedzi sytuują się w różnych ramach gatunkowych i odsyłają do odmiennych stylów języka w tym również do rejestru potocznego. To zaś wpływa na różnice w rozumieniu samego leksemu i cele przyświecające nadawcy komunikatu. Warto jednak zauważyć, że istnieją również pewne cechy wspólne wszystkim tym dyskursom i niewątpliwie jednym z nich jest sposób, w jaki *plaskoziemiec* egzystuje w dyskursie i funkcja jaka jest mu w nim przypisana. A jest to z reguły rola obcego. O *plaskoziemcy* się mówi niemalże wyłącznie w trzeciej osobie jako o innym, o kimś kto nie jest ani nadawcą komunikatu, ani jego adresatem, a zatem nie bierze udziału w dialogu, a przez to także nie jest częścią grupy, w obrębie której dyskurs się tworzy. Jest on postacią z zewnątrz, człowiekiem funkcjonującym na innych zasadach, nie dostosowanym do powszechnie obowiązującego porządku społecznego, którego pojawienie się budzi ciekawość, chęć oswojenia tej swoistej odmierności. To zainteresowanie jest jednak z reguły bardzo powierzchowne, nie ma na celu zbadania istoty rzeczy, ale raczej skrótowe, kompaktowe przedstawienie sylwetki modelowego *plaskoziemcy*. Takie podejście ujawnia się już w samych nagłówkach artykułów, takich jak: „flat earthers: what they believe and why?”,

„what drives the flat-earthers?”, „10 pitanja koje ste oduvek želeli da postavite 'ravnzemljašu'“, „Płaskoziemcy w natarciu. W co wierzą i jak z nimi rozmawiać?”<sup>1</sup>. Jak zatem widać owi *plaskoziemcy* nie tylko są obcy i inni od 'nas', ale również jako tacy konotują zdecydowanie pejoratywne skojarzenia i wartości. Skala tej negatywnej oceny zależy od autora samego tekstu, ale również od kontekstu kulturowego. Jak można zaobserwować na zebranych przykładach, w tekstach anglojęzycznych osoby określane mianem *flat-earther* oceniane są negatywnie i utożsamiane z osobami naiwnymi czy wręcz w jakimś stopniu zacofanymi, od których autor się dystansuje, lub w stosunku do których odczuwa niechęć: „there are no room for Luddities, flat-earthers, those who are unwilling to accept the facts”<sup>2</sup>. Aczkolwiek pojawia się także refleksja, że każdy z nas jest w jakimś stopniu *plaskoziemcą*, tylko nasza działalność obejmuje inne dyscypliny wiedzy bądź życia społecznego: „the truth is we're all a little bit of a flat-earther somehow”, „like flat-earthers we swallow it all”<sup>3</sup>.

Mniej zrozumienia i wyrozumiałości dla *plaskoziemców* pojawia się w tekstach polskich, w których występują wręcz elementy dyskursu wojennego włącznie z metaforyką batalistyczną: „płaskoziemcy w natarciu”, „na pohybel płaskoziemcom”, „płaskoziemcy wstają z kolan”. Warto przy tym zauważyć, że rzeczownik ten pojawia się tutaj z reguły w liczbie mnogiej w odniesieniu do pewnej grupy: „Przez przeklętą plemienność, jaka opanowała nasze życie nie tylko polityczne, od razu zaznaczę, że nie jestem żadnym koronosceptykiem, czy jak tam się zwą nowi płaskoziemcy, kwestionujący istnienie pandemii Covid 19”, „internet stworzył nowe plemiona zachodu?”. W podobnym tonie utrzymane są także artykuły na stronach serbskojęzycznych. Tutaj również mamy do czynienia z konceptualizacją *plaskoziemców* jako zorganizowanej grupy niezrozumiałych i irracjonalnych obcych: „Velika koalicija na pomolu: ujedinuju se antivakceri i ravnzeljaši”<sup>4</sup>. Z drugiej jednak strony bardzo często traktowani są oni jako swoisty eksponat, egzotyczną atrakcję, która bawi i dostarcza rozrywek przez swoją absurdalność i niezamierzoną śmieszność: „RAVNOZEMLJAŠI IMAJU NOVU HIT TEORIJU: Sad tvrde da zemlja ima oblik DIJAMANTA, ali to nije sve”<sup>5</sup>.

Powyższe reprezentacje *plaskoziemcy* w kontekście polskim, angielskim i serbskim są jednak wyłącznie pewną generalizacją. Konceptualizacje w każdym z tych języków są

<sup>1</sup> „Płaskoziemcy: w co wierzą i dlaczego?; „Co kręci płaskoziemców”; „10 pytań, które od zawsze chcieliście zadać płaskoziemcy” [Tu i dalej tłum. z angielskiego i serbskiego – H.K.].

<sup>2</sup> „Nie ma miejsca dla luddyzmu, płaskoziemców i tych, którzy nie są w stanie zaakceptować faktów”.

<sup>3</sup> „Prawda jest taka, że po części każdy z nas jest płaskoziemcą”, „i jak płaskoziemcy łykaliśmy wszystko”.

<sup>4</sup> „Nadchodzi wielka koalicja: połączyli się antyszczepionkowcy i płaskoziemcy”.

<sup>5</sup> „PŁASKOZIEMCY MAJĄ NOWĄ HIT TEORIĘ: teraz twierdzą, że ziemia ma kształt diamentu, ale to jeszcze nie wszystko”.

bowiem znacznie bardziej zróżnicowane wewnętrznie. Determinują je kwestie społeczne, ideologiczne i polityczne, a także sam podmiot mówiący i jego sytuacja nadawcza. Dlatego też warto przyjrzeć się bliżej tym pozasystemowym czynnikom generującym nowe konotacje oraz wzbogacającym i różnicującym znaczenia już ukonstytuowane. W większym stopniu aniżeli z polisemią mamy tutaj bowiem do czynienia z profilowaniem pojęcia według modelu antropologicznego zaproponowanego przez Annę Wierzbicką i Jerzego Bartmińskiego i rozumianego jako „nie tyle wariant znaczenia, co raczej wariant wyobrażenia przedmiotu hasłowego, ukształtowany poprzez dobór faset, ich uporządkowanie według reguł implikacji, ich wypełnienie treścią stosownie do przyjętej wiedzy o świecie” (Bartmiński, Niebrzegowska 1998: 217). W tym ujęciu zatem do głosu dochodzą czynniki podmiotowe rozumiane jako: „typ racjonalności (...), czyjejs wiedzy o świecie, czyjegoś systemu wartości i czyjegoś punktu widzenia” (Bartmiński, Niebrzegowska 1998: 213). Te bardzo subiektywne kryteria determinują przede wszystkim jednostkowy akt mowy, niemniej jednak wpływają one również na społeczną konwencję i obraz świata zakodowany w języku danej grupy i jako takie powodują odmienną interpretację samego pojęcia. Dlatego też zebrany materiał badawczy poddano analizie pod kątem klasyfikacji gatunkowej i stylistycznej i na tej podstawie wyodrębniono profile leksemu *plaskoziemiec* w każdym z analizowanych języków. W badaniu wzięto pod uwagę trzy grupy tekstów reprezentujących styl: popularnonaukowy, publicystyczny i potoczny. To rozróżnienie następnie dało podstawę do rozpoznania różnych konceptualizacji i reprezentacji analizowanego zjawiska. Podział ten jest w dużej mierze umowny, ponieważ poszczególne style są wewnętrznie niespójne, a sama rama stylistyczna wypowiedzi nie determinuje nacechowania emocjonalnego, jakim użytkownicy zabarwiają dane pojęcie w konkretnym użyciu. Z tej przyczyny we wszystkich analizowanych kontekstach językowych zwracano uwagę przede wszystkim na kryteria, takie jak: relacje z innymi określeniami a zatem możliwe opozycje, synonimy i wyrażenia bliskoznaczne, fasety przypisywane obiektowi i przykładowe treści charakterystyczne dla danego tekstu.

Zgodnie z powyższymi kategoriami w korpusie języka angielskiego zarysowały się dwa podstawowe profile wyrazu *flat-earther*, które – stosując wcześniej zaproponowaną nomenklaturę – można określić jako popularnonaukowy i publicystyczno-potoczny. Przy czym zaznaczyć należy, że warianty te nie są ograniczone wyłącznie do zarysowanych ram stylistycznych i gatunkowych analizowanych tekstów. Zaproponowana terminologia wiąże się bowiem przede wszystkim z obrazem rzeczywistości zakodowanej w językowej reprezentacji zjawiska. Ta zaś w dużej mierze do głosu dochodzi w doborze słów, pojęć i wyrażen użytych w charakterze wyrazów bliskoznacznych i opozycyjnych. W badanych przypadkach pojęciem

nadrzędnym organizującym i porządkującym wszystkie inne możliwe wyrażenia bliskoznaczne dla obu tych profili jest hasło *zwolennik teorii spiskowych*. Dużo podobieństw można zaobserwować także analizując wyrażenia kontekstowo łączliwe ze słowem *flat-earther*, niemal we wszystkich bowiem badanych tekstach pojawiają się wyrazy, takie jak: *antyszczepionkowiec*, *koronasceptyk*, osoba negująca zmiany klimatyczne i osoba negująca odkrycia naukowe. Przyglądając się jednak bliżej dookreśleniom powyższych terminów i ich tekstowym konkretyzacji w obrębie zarysowanych reprezentacji, dostrzegamy duże różnice. Ze stanowiska popularnonaukowego *plaskoziemcy* są często konceptualizowani jako wyznawcy teorii pseudonaukowych, czasem dodatkowo łączeni z konkretnym wyznaniem religijnym. W potocznym wariacie denotatami tego leksemu są natomiast osoby o konserwatywnych poglądach, tradycjonałiści, często niedoinformowani i głupi, utożsamiani ze zwolennikami posiadania broni, przeciwnikami aborcji czy wręcz zestawiani z terrorystami i rasistami. W związku z powyższym odmiennie kształtują się także wartości opozycyjne w obrębie tych profili. W szerszym ujęciu przeciwieństwem *plaskoziemcy* jest *naukowiec*, *realista* lub człowiek rozsądny o bardziej postępowych poglądach. Z perspektywy węższej do przeciwników zwolennika płaskiej Ziemi zalicza się przede wszystkim NASA, rząd i szeroko rozumiane elity polityczne i społeczne. Zgodnie bowiem z owym popularnonaukowym punktem widzenia rzeczywistość w oczach *plaskoziemcy* ma charakter dychotomiczny: z jednej strony są potęgi światowe, które kłamią i oszukują ludzkość, z drugiej natomiast jest szary obywatel, który staje się ofiarą tego systemu. Dlatego też wyznawcy teorii płaskiej Ziemi odrzucają wszelkie autorytety, w tym przede wszystkim naukowe, są podejrzliwi, nieufni i nieugięci w dążeniu do prawdy a jednocześnie niedouczeni i irracjonalni. Cechy te w znacznie mniejszym stopniu dochodzą do głosu w reprezentacji potocznej, w której podkreśla się przede wszystkim zacofanie, głupotę i naiwność a często także szkodliwość, a zatem wady istotne ze społecznego punktu widzenia.

W analogiczny sposób można zarysować granice demarkacyjne także w kontekście języka polskiego, wyodrębniając reprezentacje *plaskoziemcy* obecne w dyskursie oficjalnym i nieoficjalnym. Dla tego pierwszego charakterystyczne są artykuły zawarte w dziennikach, czasopismach czy popularnych portalach internetowych, których styl przesiąknięty jest potocznym, zdroworoządkowym obrazem rzeczywistości. Niemniej jednak zawarty w nich obraz *plaskoziemcy* w dużej mierze pokrywa się z wcześniej zarysowanym profilem popularnonaukowym w języku angielskim. Tutaj również podkreśla się odrzucenie autorytetu nauki i instytucji, przeczenie udowodnionym faktom naukowym i promowanie teorii spiskowych. Ponadto jeszcze silniej niż w tekstach anglojęzycznych zwraca się uwagę na

inny, ważny aspekt działalności *plaskoziemców*, a zatem na ich na aktywność w internecie i mediach społecznościowych, w których z jednej strony czerpią alternatywną, niezakłamaną – w swoim mniemaniu – wiedzę o świecie, a z drugiej aktywnie promują i szerzą tę teorię dalej. Podobnie rozkładają się również akcenty, jeśli chodzi o pojęcia bliskoznaczne i opozycyjne: *plaskoziemiec* bardzo często jest bowiem kategoryzowany jako zwolennik teorii spiskowej i jako taki jest łączony z *antyszczepionkowcem*, *koronasceptykiem*, osobą negującą zmiany klimatyczne czy – rzadziej – przeciwnikiem sieci 5G i *różdźkarzem*. Pojawiła się również analogia do głosiciela ideologii *gender* oraz wyznawcy UFO. Jego adwersarzem zaś jest najczęściej naukowiec, NASA, rząd, czasem CIA bądź też po prostu człowiek rozsądny. Pojawiają się zatem pewne różnice kulturowe jeśli chodzi o typ teorii spiskowej albo rodzaj wyznawanej – szkodliwej dla nadawcy komunikatu – ideologii, mechanizm generowania konotacji i wartościowania jest jednak taki sam. Tym co różnicuje kontekst polski od angielskiego jest natomiast perspektywa. Jak to już zostało wcześniej ustalone profil popularnonaukowy ukazując zjawisko z perspektywy nauki, analizuje genezę i sugeruje możliwe przyczyny takiego stanu rzeczy. Na gruncie polskim reprezentacja ta jest pozbawiona pytania o przyczynę i skupia się raczej na skutkach społecznych, jakie wynikają z działalności *plaskoziemców*. Dlatego też wśród cech jakie się im przypisuje dominują takie jak: szkodliwość, naiwność, głupota, brak rozsądku i zamknięcie na dialog.

Znacznie mniej ustabilizowane znaczenie posiadają reprezentacje analizowanego leksemu w nieoficjalnym dyskursie – a zatem komunikaty opublikowane na forach i w komentarzach do artykułów. W tekstach tych działalność *plaskoziemcy* opiera się na kontestacji powszechnie przyjętych prawd i wartości oraz sprzeciwie wobec obowiązującej ideologii, teorii lub wiedzy, **co** nie zawsze jednak jest oceniane negatywnie. Wartościowanie samego wyrazu jest bowiem determinowane przez kontekst, w którym tekst się ukazuje. I tak dla człowieka określającego się jako przeciwnik elit, poprawności politycznej i szeroko rozumianego mainstreamu słowo *plaskoziemiec* niesie ze sobą pewne pozytywne konotacje, dlatego też godzi się on na taką nomenklaturę świadom swojego nonkonformizmu. Takie rozumienie leksemu pojawia się szczególnie często w kontekście pandemii koronawirusa i jego najczęstszym antonimem jest *covidowiec*, czyli człowiek ślepo wierzący w pandemię. Należy jednak zaznaczyć, że taka konceptualizacja jest najskromniej reprezentowana w uzusie. Znacznie częściej bowiem mianem *plaskoziemcy* określa się osobę, która wierzy w coś, co nie istnieje i czego nie jest w stanie dowieść racjonalnymi, naukowymi argumentami. Tym samym jest charakteryzowana jako głupia, nielogiczna, łatwowierna i szkodliwa społecznie i jako taka staje się synonimem szaleńca, oszołoma i idioty. W korpusie często łączy się ze wyrazami takimi jak: *kurwidowcy*,

szury, foliarze, antykovidowcy, a zatem z leksyką przynależną do stylu kolokwialnego, nierzadko w jego rejestrze niskim. Pojawiają się tu wulgaryzmy albo neologizmy będące słowotwórczymi derywatami wulgaryzmów, a same teksty są z reguły bardzo emocjonalnie i ekspresyjnie nacechowane. Wiąże się to niewątpliwie ze stosunkiem społeczeństwa do owych „obcych” oraz wartości i konotacji jakie im się przypisuje w potocznej świadomości.

W przypadku profilowania leksemu *plaskoziemiec* w języku serbskim należy na wstępie zaznaczyć, że badany korpus składa się zarówno z tekstów zamieszczonych na stronach serbskich jak i chorwackich. W obu tych językach omawiany wyraz występuje bowiem w tej samej formie, a jego konceptualizacje wśród użytkowników języka są w dużej mierze tożsame. Ponadto – przy zachowaniu pewnych różnic społecznych i językowych – teksty te łączy wspólny kontekst kulturowy i historyczny. Przechodząc zaś do samych modeli profilowania, można zaobserwować tutaj również dwa główne nurty: publicystyczny i potoczny. Ten pierwszy związany przede wszystkim z czasopismami i portalami opiniotwórczymi o tematyce kulturalno-politycznej, skupia się na społecznej analizie zjawiska, nierzadko powołując się na badania i artykuły zachodnich naukowców. Do głosu dochodzą w nim te mechanizmy konceptualizacji, które można było zaobserwować w analogicznych profilach w języku polskim i angielskim. A zatem *plaskoziemiec* jest przede wszystkim utożsamiany ze zwolennikiem teorii spiskowej i jako taki sytuuje się w opozycji do naukowców, autorytetów i elit oraz wyznawanych przez nich teorii, czy też ideologii. Bywa on również zestawiany z fundamentalistą religijnym, przy czym często zwraca się uwagę, że wyznanie nie jest tutaj czynnikiem determinującym. Znacznie częściej natomiast łączy się go ze zwolennikami innych teorii spiskowych. W analizowanych tekstach do owej grupy należą: przeciwnicy teorii ewolucji, osoby negujące holokaust i wierzące w spisek żydowski, a także ludzie głoszący tezę, że księżna Diana została zamordowana. Tym samym pojedyncze koncepcje mają ze sobą niewiele wspólnego, często nawet wykluczają się wzajemnie, a jedyną ich cechą wspólną jest wiara w to, że autorytety, instytucje rządzące i elity kłamią. Dlatego też *plaskoziemcy* przedstawiani są jako nieufni, podejrzliwi ale jednocześnie także zamknięci na argumenty, nieracjonalni i nierozsądni a przez to zwyczajnie głupi. Z reguły jednak analiza nie skupia się na pojedynczych osobach i ich ocenie, ale bada zjawisko szerzej podkreślając wręcz, że *plaskoziemcy* nie przejawiają swego rodzaju zaburzenia w postrzeganiu rzeczywistości, a ich możliwości umysłowe nie odbiegają od normy. Są to jednak osoby, które z jakiegoś powodu odrzucają powszechnie obowiązującą koncepcję naukową i w jej miejsce oferują wizję rzeczywistości dostosowaną do ich potrzeb.

Profil potoczny natomiast reprezentowany jest przez prasę bulwarową i portale internetowe o charakterze plotkarskim a także komentarze do artykułów i komunikaty zamieszczane w mediach społecznościowych. Materiał ten jest jednak mocno niejednoznaczny jeśli chodzi o nacechowanie i wartościowanie. Z jednej strony bowiem – w przeważającej większości użyć – *plaskoziemiec* konotuje cechy takie jak: głupota, śmieszność, absurdalność, nielogiczność i zaciekłość. W tym kontekście określa się go często również jako ‘samozwańczego eksperta’ i osobę, która wierzy w rzeczy niedorzeczne i kłamstwa. W skrajnych wypadkach *plaskoziemców* zestawia się z komunistami, nazistami i ludźmi negującymi fakty historyczne, np. ludobójstwo w Srebrenicy. A zatem tworzy się analogię pomiędzy wiarą w płaską Ziemię a nacjonalizmem i ksenofobią. Z drugiej strony natomiast część osób przyjmuje zaproponowaną nomenklaturę i samych siebie dookreśla w ten sposób, odwracając niejako ocenę samego pojęcia. Dla nich *plaskoziemiec* jest osobą, która myśli samodzielnie, nie pozwala się karmić kłamstwami przez media i dąży do odkrycia prawdy. W ten sposób sytuuje się on w opozycji do uznanych naukowców ale również instytucji takich jak NASA i środowiska związanego Hollywood, które w jego mniemaniu pomagają w kreowaniu fałszywej rzeczywistości. Niechęć jest zatem skierowana przede wszystkim w stronę Stanów Zjednoczonych Ameryki jako tej instytucji, która w największym stopniu przyczynia się do tworzenia i powielania kłamstw.

## 5. Wnioski

Można zatem zaobserwować pewne ogólne tendencje w konceptualizacji leksemu we wszystkich badanych kontekstach kulturowych. Jak się bowiem wydaje, słowo to powstałe w języku angielskim w pierwszej połowie XX wieku do języka polskiego i serbskiego przeszło wraz z całym naddatkiem treści i konotacji, w jakie obudował je rodzimy uzus. Dlatego też mówiąc o *plaskoziemcy* w każdym z wyżej wymienionych języków, nie myślimy wyłącznie o koncepcji Ziemi jako dysku, ale mamy na myśli także problem wiary w teorie spiskowe i coraz bardziej powszechną negację faktów naukowych. **Badane języki bowiem pomimo licznych różnic należą do szerszego, europejskiego kręgu kulturowego, który dysponuje pewnymi utrwalonymi, wspólnymi kodami i modelami interpretacji świata. Przy czym należy w tym miejscu podkreślić, że ani analogiczna budowa leksemu, ani formalne podobieństwo i pokrewieństwo języków nie determinują tożsamy sposób konceptualizacji zjawiska i jego wartościowania przez użytkowników języka, co widać szczególnie wyraźnie na przykładzie polskim i serbskim.** Synonimy kontekstowe różnią się



w każdym z omawianych korpusów, są bowiem determinowane przez kwestie społeczne i polityczne. Niemniej jednak generują je analogiczne mechanizmy. Równocześnie jednak wyraz ten funkcjonuje także w potocznej świadomości użytkowników języka, w której silniej do głosu dochodzą różnice kulturowe. Na tym tle właśnie pojawia się sporo różnic w znaczeniu pomiędzy kontekstem angielskim a serbskim i polskim. W tym pierwszym widoczne są przede wszystkim kwestie ideologiczne, a sam *plaskoziemiec* konotuje pewne zacofanie intelektualne i pogładowe, opowiadając się za koncepcjami i sądami konserwatywnymi. Na gruncie słowiańskim natomiast zwraca się uwagę na kwestie niewiary w określony, przyjęty obraz rzeczywistości. Odmiennie rozkładają się także oceny takiego podejścia wśród użytkowników języka. Co warte odnotowania wypowiedzi, w których analizowane pojęcie budzi pozytywne lub neutralne konotacje, reprezentują światopogląd konserwatywny, a sam nadawca tekstu ma negatywny stosunek do zachodnich instytucji i promowanych przez nie racji i teorii. Różnice w ocenie samego zjawiska pojawiają się zresztą na każdym poziomie omawianych kontekstów. Co prawda, we wszystkich językach słowo *plaskoziemiec* jest określeniem zdecydowanie dezawuuującym, niemniej jednak tylko w języku serbskim elementy wartościowania negatywnego pojawiają się już w samej budowie pojęcia, przez użycie sufiksu *-aš* odsyłającego do niższego, potocznego rejestru języka. Badając użycia korpusowe, można natomiast dostrzec, że leksem ten obarczony jest pewną dozą humoru. *Plaskoziemiec* niewątpliwie oceniany jest pejoratywnie, ale bardziej w formie taniej sensacji czy żartu niż poważnego zagrożenia dla życia społecznego. W kontekście polskim natomiast wyraz ten obarczony jest sporem ładunkiem emocjonalnym i to zarówno w oficjalnym dyskursie medialnym jak i w wypowiedziach skolokwializowanych. Teksty te często są pełne leksyki i metaforyki odsyłającej do bitwy i działań wojennych, sam leksem zaś nosi znamiona obelgi. Jak to jednak zostało już wielokrotnie podkreślone konotacje generowane przez analizowany wyraz są determinowane przede wszystkim przez system wartości nadawcy komunikatu i jego obraz rzeczywistości. Dlatego też wszelkie systemowe generalizacje obciążone są dużym stopniem umowności.

## **Bibliografia**

Babić, Stjepan (2002) *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

- Bartmiński, Jerzy (1993) „O profilowaniu i profilach raz jeszcze”. [W:] Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski (red.) *O Definicjach i definiowaniu*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 169–277.
- Bartmiński, Jerzy, Stanisława Niebrzegowska (1998) „Profile a podmiotowa interpretacja świata”. [W:] Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski (red.), *Profilowanie w języku i w tekście*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 211–225.
- „flat-earther” *Collins Dictionary* [pobrane z: <https://www.collinsdictionary.com>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *Dictionary* [pobrane z: <https://www.dictionary.com/browse/flat-earther>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *British National Corpus* [pobrane z: <https://www.english-corpora.org/bnc/>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *Macmillan Dictionary* [pobrane z: <https://www.macmillandictionary.com>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *Merriam-Webster Dictionary* [pobrane z: <https://www.merriam-webster.com>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *The Free Dictionary* [pobrane z: <https://www.thefreedictionary.com>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- „flat-earther” *Your Dictionary* [pobrane z: <https://www.yourdictionary.com>  
Data ostatniego dostępu: 11-02-2021].
- Korzyk, Krzysztof (1993) „Znaczenie, eksplikacje, wartości. Uwagi o redukcjonistycznym opisie znaczenia wyrażen”. [W:] Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski (red.) *O Definicjach i definiowaniu*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 109–119.
- Łamża, Łukasz (2020) *Światy równoległe. Czego uczą nas płaskoziemcy, homeopaci i różdżkarze*. Wołowiec: Wydawnictwo Czarne.
- Muszyński, Zbysław (1993) „O podmiotowym, społecznym i formalnym wymiarze języka, czyli o trzech aspektach znaczenia komunikacyjnego”. [W:] Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski (red.) *O Definicjach i definiowaniu*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 181–195.
- „płaskoziemiec” *Dobry słownik* [pobrane z: <https://dobrysloownik.pl>  
Data ostatniego dostępu: 09-02-2021].
- „płaskoziemiec” *Nowe Wyrazy* [pobrane z: <https://nowewyrazy.uw.edu.pl>  
Data ostatniego dostępu: 09-02-2021].
- „płaskoziemiec” *Narodowy Korpus Języka Polskiego* [pobrane z: <http://www.nkjp.uni.lodz.pl>

Data ostatniego dostępu: 09-02-2021].

„płaskoziemiec” *Słowsieć* [pobrane z: <http://plwordnet.pwr.wroc.pl/wordnet/>

Data ostatniego dostępu: 09-02-2021].

„płaskoziemiec” *MONCO* [pobrane z: <http://monco.frazeo.pl/>

Data ostatniego dostępu: 09-02-2021].

„Ravnozemaaljac”, „Ravnozempljaš“ (2020) *Novorečje. Naučno-popularno neološki časopis* 2; 95–100.

Termińska, Kamilla (1993) „Problem swoistości definicji semantycznych jako pytanie o relatywizację”. [W:] Jerzy Bartmiński, Ryszard Tokarski (red.) *O Definicjach i definiowaniu*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej; 119–130.

Żmigrodzki, Piotr (2009) *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.